

Sürdürülebilir Kalkınma İçin Yeşil Ekonomi Düşüncesi ve Mali Politikalar

A. Zafer YALÇIN

Balıkesir Üniversitesi, Balıkesir Meslek Yüksek Okulu, armanzafer2525@gmail.com

Öz

Günümüzde dünya ekonomisi, çevresel tahribatın doğal bir sonucu olarak ortaya çıkan küresel ısınma ve iklim değişikliği riskine karşı sürdürülebilir bir ekonomiyi ve yaşamı yeniden oluşturma arayışı içindedir. Bu bağlamda sürdürülebilir kalkınma, doğal kaynakların daha etkin kullanımı ve gelecekte daha güvenli bir yaşamı kurmak için çok önemli bir adımı ifade etmektedir. Yeşil ekonomi ise, sürdürülebilir kalkınmanın yol haritası niteliğini taşımaktadır. Sürdürülebilir kalkınma için yeşil ekonomiye geçiş sürecinde mali politikalar anahtar bir role sahiptir. Yeşil ekonomi ve onun iktisadi çerçevesini oluşturan Yeşil Yeni Düzen, dünya genelinde bütün ekonomik faaliyetlerin çevresel amaçlarla yeniden tasarlanması gerektiğini savunur. Bunun için de, gerek küresel düzeyde, gerekse de tek tek ülkeler düzeyinde mali politikaların çevreyi önceleyen bir bakış açısıyla yeniden ele alınması gerekmektedir.

Anahtar Kelimeler: Çevre, Sürdürülebilir Kalkınma, Yeşil Ekonomi.

JEL Sınıflandırma Kodları: Q56, Q58.

The Idea of Green Economy for Sustainable Development and Fiscal Policies*

Abstract

Today world economy is in pursuit of having a sustainable economy and regenerating the life against the risk of climate change and global warming, which is a natural result of ecocide. Within this context sustainable development means a crucial leap to utilize natural resources more efficiently and to establish a safer life in the future. Green economy has the characteristics of the course of action for a sustainable development. Fiscal policies have a key role for sustainable development during transition to green economy. New Green Order, which constitutes green economy and its framework, claims that all economic activities around the world needs being reorganized for environmental purposes. Therefore, fiscal policies should be reconsidered with a perspective prioritizing environment both in global level and countries level.

Keywords: Environment, Sustainable Development, Green Economy.

JEL Classification Codes: Q56, Q58.

* Extended abstract is presented at the end of the article.

1. Giriş

Sanayi devrimi ile birlikte oluşan ve bugün de etkisini sürdüren ana-akım iktisat teorisi, insan refahının maddi refaha dayandığını veri olarak almaktadır. Maddi refahın oluşumu ise, iktisadi büyümeye bağlıdır. İktisadi büyümenin, kişi başına düşen milli geliri arttıracığı ve bununla birlikte insanların daha fazla tüketimde bulunarak kişisel refahlarını arttıracakları varsayılmaktadır. İktisadi büyümenin en önemli şartı ise, fiziki sermaye yatırımlarıdır. Bu anlamda, herhangi bir ülke ekonomisinde fiziki sermaye yatırımlarında artış meydana geldiğinde, bu artış genel olarak üretimdeki artışı tetikleyecek ve bunun sonucunda üretime katılanların üretimden elde ettiği gelir artacak, artan gelir hem ülke milli gelirini arttıracak, hem de kişisel refah artışına yol açacaktır.

İktisadi büyüme odaklı politikaların çevre ve toplum üzerindeki yıkıcı etkisinin özellikle 1970’li yıllardan itibaren daha derinden hissedilmeye başlamasıyla birlikte dünyada klasik büyüme ve kalkınma politikaları sorgulanmaya başlanmıştır. Sürdürülebilir kalkınma ve onun günümüzdeki tamamlayıcı kavramı olarak kabul edilen yeşil ekonomi modeli, dünya ekonomisinin içine düştüğü ekonomik, toplumsal ve ekolojik krizden çıkış için ve gelecekte daha güvenli bir yaşamın sürdürülebilmesi için ortaya atılmış, önce akademik düzeyde yaygın olarak tartışılan, sonra da gündelik yaşamda kendi pratiklerini üretmeye başlamış iki temel kavramdır.

Sürdürülebilir kalkınma ve yeşil ekonomi kavramları, esasen birbirinin yerine ikame edilebilecek rakip kavramlar olmayıp, yeşil ekonomi sürdürülebilir bir yaşamın ve büyüme-kalkınma süreçlerinin hem politik anlamda, hem de ekonomik, toplumsal ve ekolojik anlamda tamamlayıcısı konumundadır.

Çevresel tahribatın etkilerinin ortaya çıkmasıyla birlikte, serbest piyasa ve fiyat mekanizmasının doğal olarak en etkin çözümü üreteceği düşüncesinin negatif dışsallıkların varlığı nedeniyle başarılı olamayacağı anlaşılmıştır. Bu noktada, çevresel tahribat ve bunun çok ötesinde maddi uygarlığın geleceğinin tehlike altında olmasının hem bilimsel düzeyde, hem de toplumsal yaşam düzeyinde yüksek sesle dillendiriliyor olması, devletin elindeki ekonomik araçlarla meseleye aktif olarak müdahale etmesi gereğini ortaya çıkarmaktadır.

Bu çalışmanın amacı, sürdürülebilir kalkınmanın ekonomik, ekolojik ve toplumsal tamamlayıcısı olarak ele alınan yeşil ekonomiye yönelik mali politikalar için genel bir politika çerçevesi sunmaktır. Bu amaçla, öncelikle yeşil ekonomi düşüncesine temel teşkil eden sürdürülebilir kalkınmanın gelişimi ve teorik çerçevesi ele alınacaktır. Çalışmanın ikinci bölümünde, yeşil ekonomi düşüncesi ve onun politik çerçevesi olarak sunulan Yeşil Yeni Düzen, kavramsal düzeyde ele alındıktan sonra son bölümde yeşil ekonomi düşüncesi kapsamında vergi ve kamu harcamaları politikalarının sürdürülebilir bir yaşam için nasıl tasarlanması gerektiğine yönelik olarak ulusal ve uluslararası düzeyde teorik bir çerçeve

sunulacaktır. Bu amaçla, konu hakkında literatür taraması yapılmış ve gerek makale konusunun olgunlaştırılması, gerekse de makalenin tasarımında uluslararası kuruluşların ilgili yayınlardan yararlanmıştı.

2. Yeşil Ekonomi Düşüncesinin Temel Dayanağı Olarak Sürdürülebilir Kalkınma

Sanayi devrimi ile hız kazanan üretim artışı ve dünya nüfusunun hızla yükselmesinin çevre ve doğal kaynaklar üzerinde yol açtığı baskılar ve bunun neden olduğu çevresel sorunlar, 1970'lere kadar dünya ekonomisinin dikkate almadığı bir faktör olmuştur. Doğal kaynakların sınırsız olduğu varsayımı ile hareket eden klasik iktisadi düşünce, uzunca bir süre çevre sorunlarını dikkate almadan ekonomik büyümeyi hedeflemiştir. İkinci Dünya Savaşından sonraki dönemde ise, Keynezyen iktisatçılar öncelik olarak ekonomik kalkınmanın hızlandırılması, işsizliğin önlenmesi ve enflasyonun kontrol altına alınması gibi ekonomik alanlara yoğunlaşmış ve üretimim sürekli artırılmasını amaçlamışlardır (Dulupçu, 2001, 53). 1970'li yıllara kadar ekonomik büyüme ve kalkınma faaliyetleri sonucu oluşan kirliliğin, kirlilik oluştuktan sonra giderilmesi yöntemi benimsenmiştir. Bu yaklaşımda öncelik, ekonomik büyüme ve kalkınmaya verilirken, çevre sorunlarının çözümü ise sürekli ötelenmiştir.

Özellikle İkinci Dünya Savaşı sonrasında başlayarak 1980'li yıllara kadar devam eden süreçte dünyanın mal ve hizmet üretim miktarı, 20.yüzyılın başına oranla birkaç kat artmıştır. Ancak, yine bu süreçte doğal kaynakların kendini yenileme kapasitesinin aşılması, yoksulluğun giderek artması, ormanların tahrip edilmesi, biyolojik çeşitliliğin azalması ve küresel ısınma gibi çevresel ve sosyal sorunların ortaya çıkışı ile üretim artışı sürecinin paralellik arz ettiği görülmüştür (Masca, 2009, 197).

1972 yılında Roma Kulübü tarafından hazırlanan "Büyümenin Sınırları" isimli rapor, ekonomi ile doğal çevrenin karşılıklı bağımlılığının kalkınma politikalarında dikkate alınması gerektiğini vurgulamaktadır. Raporla, dünya nüfusunda, sanayileşmede, çevre kirliliğinde, gıda üretiminde ve doğal kaynakların kullanımındaki mevcut artış eğiliminin devam etmesi halinde, yüz yıllık bir zaman diliminde ekonomik büyümenin sınırlarına ulaşacağı belirtilmektedir. Bu durumun doğal bir sonucu olarak, nüfusun ve endüstriyel üretim kapasitesinin hızlı bir şekilde düşmesinin muhtemel olduğu öngörülmektedir (Şahin, 2004, 11).

Ekonomik faaliyetler ile neden olduğu çevresel sorunların ele alındığı ilk uluslararası platform, 1972'de Stockholm'de toplanan Birleşmiş Milletler Çevre Konferansıdır. Konferansta kabul edilen İnsani Çevre Bildirgesinde, çevrenin taşıma kapasitesine dikkat çeken, doğal kaynakların kullanımında nesiller arası adaleti gözetken, ekonomik ve sosyal kalkınmanın çevre ile ilişkisini kuran ilkeler,

sürdürülebilirlik düşüncesinin temel dayanaklarını ilk defa ortaya koymuştur (Masca, 2009, 198).

Bu gelişmeler ışığında sürdürülebilir kalkınma kavramı, ilk kez 1980 yılında Birleşmiş Milletler Çevre Programı (UNEP) tarafından hazırlanan “Dünya Koruma Stratejisi” raporunda “doğal kaynakları gelecek nesiller için muhafaza etmek” biçiminde tanımlanmıştır (Bozdoğan, 2005, 1018). Daha sonra bu kavram, 1987 yılında Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Komisyonu tarafından yayımlanan “Ortak Geleceğimiz” başlıklı raporda (diğer adıyla Brundlant Raporu) genişletilmiş ve bu tarihten başlayarak çok yaygın kullanılan bir kavram haline gelmiştir. Sürdürülebilir Kalkınma bu raporda, “gelecek kuşakların kendi ihtiyaçlarını karşılayabilme olanağından ödün vermeden bugünün ihtiyaçlarını karşılayabilen kalkınma” şeklinde tanımlanmıştır (IULA-EMME, 1997, 2).

Sürdürülebilir kalkınma kavramının Brundlant raporunda ortaya konulan vizyonu, özünde ekonomik büyüme ihtiyacını gözeten ve büyümeyi azamileştirmeyi amaçlayan politikalara yönelik bir çağrı olarak nitelenebilir. Bunun yanı sıra, yoksul ve dezavantajlı kesimlerin durumlarının tehlikeye atılmaması, doğal kaynak varlığının gelecek nesillerin de kullanımına sunulabilmesi, kavramın diğer iki önemli özelliği olarak belirtilebilir. Sürdürülebilir kalkınma kavramı, ekonomik kalkınmaya o zamana kadarkinden daha farklı bir bakış açısı getirmekte, büyümenin kalitesini, en azından miktarı kadar önemli kabul etmektedir (Soussan, 1992, 25). 1992 yılında Rio Konferansı ile birlikte sürdürülebilir kalkınma kavramının kapsamı oldukça genişlemiş, kavram birçok disiplinin çalışma alanında kendine yer edinmiştir.

Yeryüzü Zirvesi (Earth Summit) olarak da anılan Birleşmiş Milletler 1992 Rio Çevre ve Kalkınma Konferansı’nda sürdürülebilir kalkınmanın yirmi birinci yüzyıl için insanlığın ortak hedefi olarak benimsenmesinin ardından, bu hedefe ulaşmak için çevre ve kalkınma sorunlarına yönelik ilkeleri ve alanları ortaya koyan bir eylem planı oluşturulmuştur. Birleşmiş Milletler üyeleri tarafından insanlık için bir dönüm noktası olarak kabul edilerek onaylanan, küresel uzlaşmanın ve politik vaatlerin de bir ifadesi sayılan bu eylem planına Gündem 21 adı verilmiştir (Barlas, 2013, 238).

Ekosistemlerdeki kötüleşmenin yanında, artmakta olan yoksulluk, açlık ve cehalete dikkat çeken bu eylem planı, yaşam kalitesinin iyileştirilmesi ve ekosistemlerin korunması için küresel işbirliğinin önemine dikkat çekerken, dünyamızı yeni yüzyılın tehditlerine karşı da hazırlamayı amaçlamıştır. Eylem planının temel yaklaşımı, programlar için finans kaynaklarının yaratılması, teknik araçların belirlenmesi, merkezi ve yerel yönetimler arasındaki ilişkilerin yerinden yönetim anlayışı doğrultusunda güçlendirilmesi, halkın ve devlet dışı kurumların katılımı üzerine kurulmuştur. Johannesburg’da 2002’de yapılan Liderler Zirvesinde Gündem 21 konusundaki gelişmeler ve hedefler değerlendirildikten sonra 2012’de Brezilya’da Rio+20 zirvesinde küresel ekonomik sorunlara rağmen

Gündem 21 ilkelerine bağlılığın sürdürülmesi ve ülkelerin sorumluluklarının daha güçlü bir şekilde vurgulanması gerektiği konusunda fikir birliğine varılmıştır (Barlas, 2013, 239).

İlk ortaya çıkışından yirmi beş yıl sonra, genel kabul gören bir kavram olsa da, sürdürülebilir kalkınmanın henüz günlük politikalara yansıdığını söylemek oldukça zordur. Birleşmiş Milletler'in 2012 Küresel Sürdürülebilirlik Raporunda, sürdürülebilir kalkınma konusunda dünyada genel olarak bazı ilerlemeler kaydedilmiş olsa da uygarlığın hala bu yola giremediğini vurgularken, Sürdürülebilir gezegen, adil toplum ve büyüyen ekonomi olarak tanımladığı üçlü hedefin gerçekleşebilmesi için küresel ekonomi ve politikalarda önemli değişikliklerin olması gerektiğini belirtmektedir (UN, 2012, 14).

Sürdürülebilir kalkınmanın henüz dünya gündemine yeterince yerleşmemiş olmasının yanı sıra, son yıllarda ekstrem iklim olaylarının daha sık yaşanır olması ve 2008-2009 küresel ekonomik krizinin sonucunda serbest piyasalara olan güvenin giderek zayıflaması, siyasetçileri ve akademisyenleri sürdürülebilir kalkınma konusunda yeni bir takım arayışlara sevk etmiştir. Bu bağlamda Yeşil ekonomi kavramı, özellikle 2008- 2009 küresel ekonomik krizinden sonra daha fazla gündeme gelmeye başlamıştır.

3. Yeşil Ekonomi ve Yeşil Yeni Düzen

Yeşil ekonomi, hakim iktisat ideolojisine getirilen eleştirel yaklaşımlardan biridir. Bu kavram, çoğunlukla 1970'li yıllarda ortaya çıkan yeşil siyasal düşüncenin ekonomi ayağını oluşturmakla birlikte, esasen 2009 ve 2011 yıllarında Birleşmiş Milletler Çevre Programı (UNEP) tarafından yayınlanan raporlarda yeni bir içerik kazanmıştır. Örneğin 2011 yılındaki UNEP raporuna göre yeşil ekonomi;“insanın refahını ve toplumsal eşitliği sağlarken, çevresel riskleri ve ekolojik kısıtlıkları ciddi biçimde düşüren ekonomik model” olarak tanımlanmaktadır. Bu tanıma ek olarak, “düşük karbonlu kaynakları etkin olarak kullanan, toplumsal olarak kapsayıcı böylesi bir sistemde gelir ve istihdam artışı, karbon emisyonu ve kirliliği azaltan, enerji ve kaynak etkinliğini arttıran, biyo-çeşitlilik ve ekosistem hizmetleri kayıplarını önleyecek kamu ve özel sektör yatırımlarıyla sağlanacaktır” ifadesini kullanarak yeşil ekonomik modelde devlete ve maliye politikalarına özel bir önem atfetmiştir (UNEP, 2011, 16).

Cato'ya göre yeşil ekonomi, sosyal adaleti içselleştirmiş olması ve çevre aktivistleri ve yeşil politikacıların ihtiyaçlarına binaen tabandan başlamış bir yaklaşım olması nedeniyle hâkim ekonomik paradigmadan farklılaşmaktadır (Cato, 2009, 5). Lawson'a göre yeşil ekonomi üç mantıkla temellenir; (i) sonlu uzayda sonsuz biçimde genişlemek imkânsızdır, (ii) sonlu kaynaklardan sonsuza kadar faydalanmak imkânsızdır, (iii) ekonomide ve ekosistemde her şey birbirine bağlıdır. Ekonomi, bu ön şartlara tabi kılındığında insan faaliyetleri doğayla uyum içine girmiş olacaktır (Lawson, 2006, 24).

Ekonomik büyüme ile çevresel sürdürülebilirlik arasında çok önemli bir bağ kuran yeşil ekonomi fikrinin temel amacı; yatırım artışları ve ekonomik büyüme süreci ile birlikte çevre kalitesi ve sosyal kapsayıcılık konusunda artışların sağlanabilmesidir. Yeşil ekonomi düşüncesi ile kontrolsüz ekonomik büyümenin neden olduğu negatif dışsallıklar ve onun doğal sonucu olan çevresel sorunlar arasındaki ilişkilerin düzeltilmesi, hatta ortadan kaldırılması hedeflenmektedir. Buna ek olarak, ekonomik büyümenin temel göstergelerinde, örneğin gayri safi millihassa değerlerinin hesaplanmasında bazı düzenlemelere gidilmesi gerektiği de ifade edilmektedir. Doğal kaynakların tükenmeye başlaması, ekosistemde ortaya çıkan bozulmalar gibi negatif etkilerin, diğer bir ifadeyle, yıpranmaların büyüme hesaplamalarına dâhil edilmesi gerekmektedir (Özçağ ve Hotunluoğlu, 2015, 315).

Yeşil ekonomi anlayışının ilgilendiği en temel sorun alanlarından biri de, ekonomik faaliyetlerin doğa üzerinde nasıl bir etki oluşturduğu sorusunun cevabının bulunmasıdır. Yani, bir birim milli gelir üretebilmek için kullandığımız doğal kaynak miktarı zaman içinde nasıl bir seyir izlemektedir? Doğaya ve doğal kaynaklara ilişkin olarak ortaya çıkan bu temel sorun alanlarına etkili çözümler üretmek de yeşil ekonominin ilgi alanlarından bir diğerini oluşturmaktadır (Aşıcı, 2012a, 42).

Ekonomik faaliyetlerin insan refahı ve çevre üzerindeki etkilerini ölçmek için kullanılan bir takım ekolojik sürdürülebilirlik göstergeleri bulunmaktadır. Söz konusu ekolojik sürdürülebilirlik göstergeleri, aynı zamanda yeşil ekonomi anlayışının toplumların günlük yaşamlarındaki etkisinin yansıması açısından da oldukça önemli olarak kabul edilmektedir. Yeşil ekonominin etki alanını günlük yaşamda daha net ölçebilmek için geliştirilen ekolojik sürdürülebilirlik göstergeleri aşağıda sıralanmıştır (Aşıcı, 2012a,54):

- Çevresel Sürdürülebilirlik Endeksi (Environmental Sustainability Index)
- Çevresel Performans Endeksi (Environmental Performance Index)
- Çevresel Kırılganlık Endeksi (Environmental Vulnerability Index)
- Sürdürülebilir ve İktisadi Refah Endeksi (Index of Sustainable and Economic Welfare)
- Yeşil Net Milli Hasıla (Green Net National Product).

Yukarıda sıraladığımız endeks türlerinin ortak özelliği, devletlerin ekonomik performanslarının ölçümünde en temel ölçüt olarak kullanılmaya devam eden GSMH'nin günümüzde çevresel sorunları kavramaktan uzak olduğunu kabul etmeleri ve artık ülkelerin GSMH dışında insan refahını ve çevresel olumsuzlukları aynı potada buluşturan daha etkili bir milli gelir ölçüm yönteminin geliştirilmesi gerektiğinden yola çıkmış olmalarıdır. Gerçekten de GSMH'nin ölçümü konusunda akademik çevrelerin getirdiği en ciddi eleştirilerden biri de,

ekonomik faaliyetlerin çevre ve doğal kaynaklar üzerinde yarattığı olumsuzlukları ve baskıları ölçebilecek bir yöntem olmamasıdır.

Yeşil ekonomiye geçiş sürecinde kalkınma ve gelir dağılımı göstergelerinin yeniden ele alınması nedeniyle çevresel öncelikleri teşvik edecek yeni ölçüm yöntemlerine ihtiyaç bulunmaktadır. Eğer doğal kaynaklar ve ekonomik faaliyetler arasındaki denge iyi tasarlanırsa, çevre ve ekonomiyi ilgilendiren temel ortak göstergelerle yepyeni bir makroekonomik genel çerçeve oluşturulabilir (Jones, 2011, 328). Görüldüğü gibi, yeşil ekonominin odaklandığı en temel meselelerden biri de, ekonomik faaliyetlerin çevresel etkilerini daha gerçekçi bir şekilde ortaya koyan yeni milli gelir ölçüm yöntemlerinin geliştirilmesidir.

Yeşil ekonomiye dönüşüm sürecinde dikkate alınması gereken üç temel gösterge grubu bulunmaktadır. İlk temel gösterge grubu, yeşil ekonominin temel sektörlerindeki yatırım, istihdam ve üretim göstergeleridir. Bu noktada, özellikle yenilenebilir enerji ve atık dönüşüm sektörlerinin üretim hacmi, istihdam ve yatırım tutarları, yeşil ekonomiye geçişin önemli bir göstergesi olarak sayılmaktadır. İkinci temel gösterge grubu, ekonomik büyüme ve çevresel zararların birbirinden ne kadar ayrıştırıldığının ölçülmesidir. Örneğin, üretimde kullanılan enerjinin hangi kaynaklardan üretildiği, ekonomide hammadde kullanım yoğunluğu ve atık dönüşüm sektörünün ne kadar organize olabildiği yeşil ekonomiye geçiş için önemli bir gösterge olarak kabul edilmektedir. Yeşil ekonomiye geçişte gösterge olarak kabul edilen üçüncü temel gösterge alanı, ekonomik refah, yoksulluk ve doğal kaynakların yenilenebilirliklerinin birlikte ölçülmesidir. Zira, GSMH gibi, klasik maddi refah ölçüm yöntemleri, çevre kirliliğini hesaba katmamaktadır. Bu nedenle, insan refahını, ülkenin sahip olduğu doğal kaynakların yenilenebilirliği ve çevresel bozulmalarla ilişkili hale getirecek yeni ölçüm yöntemleri, yeşil ekonomiye geçiş sürecinin temel taşlarından birini oluşturmaktadır (Jones, 2011, 328-329).

Yeşil ekonomi ile ilgili en temel tartışmalardan bir diğeri de, yeşil ekonominin sürdürülebilir kalkınmanın alternatifi olup olmadığı meselesidir. Önceki bölümlerde de değinildiği gibi, sürdürülebilir kalkınma, klasik kalkınma olgusuna alternatif olarak geliştirilmiş bir kalkınma modelidir. Sadece ekonomik boyutla yetinilmeyip, çağın gerektirdiği çevresel ve sosyal boyutlara da sahiptir. Bu yönüyle sürdürülebilir kalkınma, maddi refah artışının yanında gelir eşitsizliğinin giderilmesi, kamusal faaliyetlere sivil katılımın artırılması ve çevrenin ekonomik faaliyetlerin temelinde alınması gibi unsurları bünyesinde barındıran çok boyutlu bir kalkınma modelidir.

Bu açıdan bakıldığında, yeşil ekonomi modelini sürdürülebilir kalkınma modelinin bir alternatifi olarak düşünmenin aksine, sürdürülebilir bir dünya düzenine ulaşmada kullanılacak araçları netleştiren, kamu ve özel sektörün üzerine düşen görevleri daha açık bir şekilde ifade eden ve bunların doğal bir sonucu olarak, sürdürülebilir kalkınmayihem politikada hem de gündelik pratikte

daha etkin kılacak yeni bir iktisadi düşünce olarak görmek mümkündür (Özçağ ve Hotunluoğlu, 2015, 319).

Yeşil ekonomi, özellikle 2008-2009 krizinden sonra ülkelerin içine düştüğü ekonomik, ekolojik ve siyasal krizi aşmanın önemli iktisadi politika araçlarından biri olarak ele alınmaya başlanmıştır. Söz konusu krize reçete olarak sunulan yeşil ekonomi düşüncesinin ülke ekonomilerine uyarlanması için tıpkı 1929 ekonomik buhranından çıkış için sunulan “Keynezyen Yeni Düzen (New Deal)” gibi yeni bir iktisadi paradigma olarak “Yeşil Yeni Düzen” fikri ortaya atılmıştır.

Yeşil Yeni Düzen, ekonomik, toplumsal ve ekolojik krize aynı anda çare bulmak amacıyla tasarlanmış bir politika setidir. Çevreci yatırımlarla ekonominin durmuş olan çarklarının tekrar harekete geçirilmesi ve böylelikle yeni istihdam alanlarının oluşturulması, öte yandan bir takım düzenlemeler yoluyla ekonomiyi daha düşük karbon düzeyine çekmeyi amaçlamaktadır. Bu anlamda Yeşil Yeni Düzen, gerek kamu kaynaklarının gerekse de özel kaynaklarının hem doğa hem de insan refahı için kullanılmasını savunan bir iktisat politikasıdır (Aşıcı, 2102b, 112).

Birleşmiş Milletler Çevre Programı'nın 2011 tarihli raporunda Yeşil Yeni Düzen'in küresel ölçekte üç temel amacı olduğu vurgulanmaktadır. Bunlar; (i) dünya ekonomisinin yeniden canlanmasına, iş kayıplarının önlenip yeni işlerin yaratılmasına ve toplumun kırılgan kesimlerinin korunmasına katkı sağlamak, (ii) ekonomiyi sürdürülebilir ve kapsayıcı büyüme modeline göre şekillendirip, mutlak yoksulluğun ortadan kaldırılmasına katkı sağlamak, (iii) ekonomilerin karbon bağımlılığını düşürüp ekosistemlerdeki bozulmayı yavaşlatmaktır (UNEP, 2011, 17-18).

Yeşil Yeni Düzen, günümüzde dünya ekonomisinde yaşanmakta olan yoksulluk ve eşitsizlik sorununu, çevresel tahribatla birlikte ele almaktadır. Zira, dünyada özellikle Sahra Altı Afrika ve Güneydoğu Asya'da yaşanmakta olan yaygın mutlak yoksulluğun, bu bölgelerdeki küresel ısınma ve iklim değişikliği nedeniyle ortaya çıkan çevresel tahribatla doğrudan ilişkili olduğu bilinmektedir. Bu nedenle yeşil ekonomi, gerek küresel krizle daha etkin mücadele edilmesinde, gerekse de krizden görece olarak daha az etkilenen ama daha yoğun çevresel tahribata maruz kalan az gelişmiş ülkelerin kalkınmasında yeni bir çerçeve ihtiyacının sonucudur.

Yeşil Yeni Düzen, henüz yeni olgunlaşmakta olan bir kavramdır ve dolayısıyla farklı gruplar, kavrama farklı anlamlar yüklemektedir. Bununla birlikte, kavram üzerindeki uzlaşılan temel nokta, ekonomilerin sürdürülebilirlik temelinde yeniden tasarlanmasıdır. Diğer taraftan, gelişmiş ülkelerin iş dünyaları tarafından hazırlanan kimi raporlar, söz konusu Yeşil Yeni Düzen'in özel sektörün yeni bir halka ilişkiler stratejisi olmaktan ileri gidemeyeceğini iddia etmektedir. Dahası, mevcut küresel ticaret sisteminin kendi yarattığı bir krizi, çevreci çözümlerle aşmaya çalıştığına dair sert eleştiriler de yapılmaktadır. Yeşil Yeni Düzen'e

yönelik getirilen eleştiriler, sözünü ettiğimiz özel sektör yaklaşımlarıyla sınırlı değildir. Kimi gelişmekte olan ülkeler ve bu ülkelerdeki sivil toplum kuruluşları, küresel çevre tehditlerinin ekonomik sistem kadar politik sistemin de dönüşümünü zorunlu kıldığını belirtmektedir. Yine, bazı ülkeler, bu yöndeki düzenlemelerin kendi doğal kaynakları üzerindeki hâkimiyetlerini kısıtlayacağı endişesini taşımaktadır (Vedeld, 2012, akt; Atıcı, 2012b, 115).

Yeşil ekonominin gerektirdiği Yeşil Yeni Düzen'e dönüşüm için uluslararası ticaret sisteminin ve uluslararası finansal sistemin çevresel öncelikleri dikkate alarak bir dönüşüm yaşaması gerekmektedir. Bunun yanında, özellikle ulusal düzeyde yerel ekonomilerin ve kırsal kalkınmanın daha fazla önemsenmesi gerekmektedir. Zira, yeşil ekonomik dönüşüm, diğer deyişle Yeşil Yeni Düzen, ülke ekonomilerindeki dönüşümün mümkün olduğunca yerelliğe dönük olması gereğine vurgu yapmaktadır. Çünkü; ekonomilerin mümkün olduğunca yerelleşmesi demek, karbon emisyonunun giderek azalması ve kaynakların çevre açısından daha etkin kullanımı demektir. Bu noktada, yeşil ekonomi ve onun politik ve iktisadi çerçevesi olarak kabul edilen Yeşil Yeni Düzen'in hayata geçirilmesinde mali politikalar oldukça kritik bir öneme sahiptir.

4. Yeşil Ekonomi İçin Mali Politikalar

Yeşil ekonomiye dönüşümün sağlanmasında mali politikalar anahtar bir role sahiptir. Vergiler ve kullanıcı harçları, doğal kaynakların daha etkili kullanımı ve daha az kirlilik yaratması, üretim ve tüketim kalıplarının değişmesi açısından oldukça kullanışlı araçlardır (Jones, 2011, 329). Ekonomik büyüme ve kalkınmanın sürdürülebilir kılınması için mali politikaların öncü rol oynaması gerektiği, genel kabul gören bir yaklaşımdır. Bu amaçla uygulanacak mali politikaların ulusal ve uluslararası olmak üzere iki boyutu bulunmaktadır.

4.1. Yeşil Ekonomi İçin Uluslararası Temelli Mali Politikalar

Yeşil ekonomi konseptine geçiş sürecinde özellikle uluslararası mali politikaların oldukça önemli bir yeri vardır. Zira, günümüzde çevre sorunları yerel ve ulusal boyuttan çıkarak uluslararası bir boyuta dönüşmüştür. Çünkü, bir çok çevre sorunu evvela yerel boyutta başlamakta, daha sonra bu sorunların etkilediği alan bir ülkenin sınırlarını aşır bölgesel ve küresel bir sorun haline almaktadır. Bu nedendir ki, çevre sorunlarına yönelik mali politikalar oluşturulurken, ulusal ölçekte tasarlanacak mali politikalarla birlikte uluslararası mali politikaların mutlaka birlikte ele alınması gerekmektedir.

Çevre sorunlarıyla mücadelede ve ekolojiksürdürülebilirliğin sağlanması suretiyle yeşil ekonomiye geçiş sürecinde uluslararası finansal sistem oldukça önemli bir role sahiptir. Küreselleşme süreciyle birlikte ülkeler arasındaki sermaye akımlarının serbestleşmesi, daha doğrusu kuralsızlaşması, finansal sermayenin maliyetini önemli ölçüde düşürmüştür. Bunun yanında, özellikle gelişmekte olan

ülkelerde üretim kapasitesinin kontrolsüz bir şekilde artması, ülkeler arasında sermaye akışını kolaylaştırıcı bir etken olmuştur. Boyutları itibarıyla az gelişmiş ve gelişmekte olan bir ülkenin düşük tasarruflarıyla karşılanması mümkün olmayan büyük ölçekli yatırımlar, uluslararası konsorsiyumlar eliyle gerçekleştirilmiştir. Büyük miktarlarda doğrudan ya da dolaylı sermaye çeken ülkelerdeki çevre standartları giderek bozulmaya başlamıştır. Bu noktada, uluslararası sermaye akımlarıyla ekolojik denge arasındaki ilk bağ da kurulmuş olmaktadır. Özellikle gelişmekte olan ülkelere giren dolaylı sermaye akımları (sıcak para), girdiği ülkenin parasının değerini arttırarak gelir etkisine yol açmaktadır. Gelir etkisi ise, bu tip ülkeleri daha çok tüketime teşvik etmekte, daha fazla tüketim ise bir süre sonra çevresel sorunları beraberinde getirmektedir (Atıcı, 2012b, 122-123).

Bu noktada, yeşil ekonomi düşüncesinin ve Yeşil Yeni Düzen'in uluslararası finansal sermaye akımlarının ekolojik denge üzerinde nasıl bir tutum sergilemesi gerektiğine yönelik yaklaşımı önem kazanmaktadır. Yeşil Yeni Düzen'in ekonomileri daha yeşil bir çehreye büründürmek için izleyeceği strateji, sürdürülebilir olmayan üretim ve tüketim kalıplarından caydırmaya yönelik olacaktır. Bunun için, özellikle enerji ve hammadde fiyatlarının sebep oldukları çevresel ve toplumsal maliyetlerin tümünü yansıtacak şekilde belirlenmesi gerekmektedir. Unutulmamalıdır ki, üretim, tüketim, dağıtım ve ulaşım süreçlerinin sebep olduğu tüm dışsallıkların içselleştirilmesini zorunlu kılacak çevresel düzenlemeler etkin bir şekilde uygulanabilirse, çevreye zarar verecek birçok faaliyet fikir aşamasını geçemeyecektir. Böylesi bir strateji; günümüzde kalite üzerinden değil de fiyat üzerinden rekabet eden; toplumsal ve çevresel maliyetleri dışsallaştıran; en ucuz girdiyi ve emeği kullanan stratejiye tabandan zıttır (UNEP, 2011, 591).

Ekolojik denge üzerinde olumsuzluklara yol açan uluslararası finansal sermaye akımlarının vergilendirilerek spekülasyon hareketlerinin caydırılması, 2008-2009 küresel ekonomik krizinden sonra yeniden gündeme gelmiştir. Bu şekilde sağlanacak vergi gelirlerinin küresel çevre sorunlarının çözümünde kullanılması düşüncesi ve Yeşil Yeni Düzen'e geçilmesi bakımından oldukça önemli bir adım olarak kabul edilmektedir.

Tobin Vergisi olarak da adlandırılan bu tip vergiler, özellikle AB'nin çevresel sorunlarla mücadele etmesi için önemli bir mali araç olarak görülmektedir. Ancak, bu konuda Fransa'nın uluslararası finansal akımlar üzerinden % 0.1'lik işlem vergisi alması dışında somut bir adım yoktur. Dönemin AB Komisyonu Başkanı Barroso'nun Eylül 2008'de 2014 yılından itibaren uygulanmasını önerdiği benzer bir işlem vergisinden İsveç ve İngiltere'nin direnci nedeniyle vazgeçilmiştir. Ancak, uluslararası finansal işlemlerden sağlanacak gelirlerin Yeşil İklim Fonu'na (Green Climate Fund) aktarılıp, yoksul ülkelerin küresel iklim değişikliğine

uyumunda kullanılması fikri, her geçen gün daha fazla destek görmektedir (Aşıcı, 2012b, 123-124).

Yeşil ekonomiye geçiş sürecinde uluslararası mali politika araçlarından bir diğeri de emisyon ticaretidir. Emisyon ticareti, Kyoto Protokolünün 17. maddesinde belirtilmiş olmakla birlikte bir tür politika aracı olarak farklı şekillerde Kyoto Protokolünün düzenlendiği tarihten daha önce uygulamada yer almıştır. İngilizce’de “tradable permits” olarak bilinen ve kirlilik hakkının alım satımına dayanan sistem, ABD’de mali bir araç olarak 1977 yılından itibaren kullanılmaktadır (Pearce ve Turner, 1990, 188 akt. Uyduranoğlu, 2008, 22). Aslında, bir tür piyasa mekanizması olarak niteleyebileceğimiz bu aracın uygulanmasında, Coase tarafından ileri sürülen ve literatürde “Coase Teoremi” olarak bilinen argümanın etkili olduğu söylenebilir. Coase, 1960 yılında yayınlanan “Sosyal Maliyet Problemi” adlı ünlü makalesinde, çevre sorunlarının çevreye ait kaynakların kullanıcılarının yani kullanım hakkının kime ait olduğunun belirlenmesi ile çözülebileceğini savunmuştur (Uyduranoğlu, 2008, 22). Buna göre, devlet kirliliği kontrol altına almak üzere yaptığı yasal düzenlemelerle, sera gazı bırakabilmek için bir mülkiyet hakkı (emisyon izni) tayin etmektedir. Söz konusu mülkiyet haklarının devredilebilirliği, önceden şart koşulmuş emisyon azaltımlarını gerçekleştirmek için en düşük maliyetlerle azaltım yapılmasını teşvik etmektedir (Azari, 2014, 3).

Ellerman ve Harrison (2003), emisyon kaynaklarına kendi aralarında emisyon izinlerinin alım satım hakkının verilmesinin emisyon azaltım hedefine ulaşmada uyum maliyetlerini azaltacağını vurgulamıştır. Buna göre, emisyon ticaret mekanizması, emisyon azaltımlarını emisyon kaynakları arasında en etkin maliyetle paylaştırır ve bunu yaparken işletmelerin tecrübelerinden, çıkarlarından ve kararlarından yararlanır. Piyasa temelli emisyon ticaret sistemi, maliyet etkinliği sağlamasından dolayı, geleneksel kamu otoritesi politikaları ile karşılaştırıldığında %90’a varan maliyet tasarrufu sağlayabileceğine işaret edilmektedir (Ellerman ve Harrison, 2003, 32).

Cronshaw ve Kruse (1996)’un çalışmasında vurgulandığı gibi, etkin bir piyasada emisyon izinlerinin denge fiyatının, en ucuz kirlilik azaltıcı çözüm yolunun marjinal maliyetine eşit olduğu düşüncesi, yüksek fiyatlı emisyon azaltım izinlerinin, düşük azaltım fiyatına sahip işletmelerle fiyat farklılaştırması avantajından yararlanmaya teşvik ettiği fikrini desteklemektedir. Düşük fiyatlı emisyon azaltım izinlerine sahip olan işletmeler, bu sayede sera gazı emisyonlarını belirlenen hedeflerden çok daha fazla miktarda azaltmakta ve ellerinde kalan fazladan emisyon izinlerini satarak kar elde etmektedir (Cronshaw ve Kruse, 1996, 181).

Emisyon ticaretini düzenleyen ve 2005 yılında yürürlüğe giren Kyoto Protokolü, anlaşmayı imzalayan taraf ülkelerin emisyon sınırlama ve azaltım yükümlülüklerini yerine getirmelerini kolaylaştırmak amacıyla ulusal önlemleri

destekleyici nitelikte esneklik mekanizmaları oluşturmuştur. Bu mekanizmalar, Temiz Kalkınma Mekanizması (Clean Development Mechanism-CDM), Ortak Yürütme ve Emisyon Ticaretinden oluşmakta olup temel hedefleri şunlardır (Azari, 2014, 4):

- Teknoloji transferi ve yatırımlar aracılığıyla sürdürülebilir kalkınmayı özendirmek.
- Ülkelerin Kyoto hedeflerini gerçekleştirmelerinde maliyet etkin yöntemlerle emisyonlarını azaltmak.
- Özel sektörü ve gelişmekte olan ülkeleri emisyonazaltım çabalarına katkı vermeleri için teşvik etmek.

Kyoto protokolü ile düzenlenen esneklik mekanizmaları gibi zorunlu araçların yanı sıra, ülkeler ve firmaların gönüllülük esasına dayanan gönüllü karbon piyasaları sayesinde sera gazı azaltımına yönelik olarak yenilenebilir enerji, enerji verimliliği, katı atık yönetimi, ormanlaştırma ve ağaçlandırma gibi çeşitli alanlarda projeler ve yatırımlar geliştirilmeye başlanmıştır (Öztürk vd., 2012, 308). Kyoto Protokolünün öngördüğü zorunlu karbon piyasaları, 2005 yılında yürürlüğe girdikten sonra 2011 yılında 175 milyar dolarlık bir ekonomik büyüklüğe ulaşmıştır. Yine 2011 yılında ulaşılan bu ekonomik büyüklüğün yanında, 10.2 milyar tonluk karbondioksit azaltım izni alınıp satılmıştır (Azari, 2014, 4).

Kyoto Protokolü, küresel ısınma ve iklim değişikliğine yol açan sera gazlarının sınırlandırılması ve buna bağlı olarak sürdürülebilir bir küresel ekonomik yapı oluşturulması noktasında ilk uluslararası işbirliği örneğidir. Ancak, dünyanın en büyük iki kirleticisi konumundaki ABD ve Çin'in bu protokole imza atmaması, protokolün etkinliğini ve başarısını sınırlandıran ve tartışılmasına yol açan en önemli faktör olmuştur. Bunun yanında, Kyoto Protokolünün sadece gelişmiş büyük ekonomiler için emisyon azaltım hedefi koyması, gelişmekte olan ekonomilere emisyon azaltım hedefi getirmemesi ve nihayetinde protokolün 2020 yılında geçerliliğinin sona erecek olması, uluslararası sistemi daha etkin bir küresel işbirliği arayışına yöneltmiştir.

Bu noktada, Aralık 2015'te Paris'te gerçekleştirilen İklim Zirvesi (COP21), iklim değişikliği ve küresel ısınmaya karşı sürdürülebilir bir ekonomik yapı oluşturmanın ve dolayısıyla da yeşil ekonomik dönüşümün sağlanması için önemli bir fırsat penceresi sunmaktadır.

2020 yılında sona erecek olan Kyoto Protokolünden sonraki süreçte, küresel iklim rejiminin genel çerçevesini çizen Paris İklim Zirvesi ve bu zirvede imzaya açılan Paris Anlaşmasının 2020 yılından itibaren yürürlüğe girebilmesi için küresel karbon emisyonlarının % 55'ini temsil eden 55 ülke tarafından imzalanması gerekmektedir (Gündoğan ve Turhan, 2016, 46).

Paris Anlaşmasını küresel ısınma ve yeşil ekonomiye geçiş süreci anlamında Kyoto Protokolünden ayıran en temel faktör, anlaşmaya taraf olan ülkelere sorumluluklar yüklemesidir. Anlaşma, ülkelerin ortak fakat farklılaştırılmış sorumluluklarla kendi kapasiteleri çerçevesinde belirledikleri planlara göre hareket etmelerini sağlayacak “Niyet Edilen Ulusal Katkı Beyanları (INDC)” üzerine tasarlanmıştır (Sayman, 2016, 2).

Bu bağlamda, Paris Anlaşmasının içinde yer alan ve önümüzdeki süreçte yeşil ekonomiye geçiş için oluşturulması düşünülen “Yeşil İklim Fonu” nun önemli bir uluslararası mali araç niteliği taşıdığı söylenebilir. Paris Anlaşması ile birlikte gelişmiş ülkelerin, gelişmekte olan ülkelere iklim değişikliği ile mücadelede sarf edecekleri çabanın maddi yükleri için finansal kaynak sağlaması bir zorunluluk haline gelmektedir. İklim değişikliğinden en çok etkilenenve bununla mücadele edebilme kapasitesi en düşük ülkelerin mücadele kapasitesini arttırmak için tasarlanan ve “Yeşil İklim Fonu” olarak adlandırılan bu kaynak için gelişmiş ülkelerin 2020 yılından itibaren yıllık 100 milyar dolar toplanması öngörülmektedir (Sayman, 2016, 4).

Paris Anlaşması ile 2020 yılından itibaren oluşturulması planlanan Yeşil İklim Fonu'nun yeşil ekonomiye geçiş süreci için en önemli tarafı, bu fonun küresel anlamda bir çarpan etkisine yol açacağı düşüncesidir. Yeşil İklim Fonu'nun yıllık en az 100 milyar dolarlık bir ekonomik büyüklük oluşturacağı düşünüldüğünde, buna bağlı olarak yeşil ekonomi kapsamındaki araştırma ve geliştirme harcamalarının artacağı, çevresel performansı yüksek yeni yatırımların hızlanacağı, hepsinden önemlisi yenilenebilir enerji yatırım ve kullanımının giderek önünün açılacağı, yeşil ekonomi tarafı ağır basan yerel ekonomik kalkınma girişimlerinin giderek artacağı beklenmektedir.

4.2. Yeşil Ekonomi İçin Ulusal Temelli Mali Politikalar

Yeşil ekonomiye geçiş sürecinde uygulanacak ulusal bazlı mali politikalar içinde çevre temelli vergiler, teşvikler ve çevre koruma amaçlı kamu harcamaları büyük önem taşımaktadır.

Çevresel etkinliğin sağlanması ve yeşil ekonomi konseptine geçiş sürecinde kullanılan vergiler, genellikle “kirletme vergileri” adıyla bilinmekte olup, ekonomik faaliyetleri sonucunda çevreyi kirleten iktisadi aktörlerden alınan telafi edici vergiler olarak dikkati çekmektedir. Bu vergilendirme yöntemi, genellikle çevreye daha çok zarar verenin daha yüksek düzeyde, daha az zarar verenin ise daha düşük düzeyde vergilendirilmesiyle gerçekleşmektedir. Ayrıca, sadece üretimde bulunan kişi ve kurumlardan değil, günlük hayatını devam ettiren çevreyi kirleten tüketicilerden de benzer vergilerin alınması söz konusudur. Kirlilik vergileri, üreticileri en az maliyetli üretim yöntemlerine yönlendireceği için, üreticiler tarafından daha az kirletici üretim teknolojilerinin kullanılmasını teşvik edici olduğu kabul edilmektedir (Kuşat, 2013, 4905).

Kirlilik vergileri dışında, vergi sistemlerinde yeşil ekonomiye geçişte etkili olacak klasik vergi türleri de bulunmaktadır. Bu tür vergiler, devletlerin ekonomik büyüme ve kalkınma amaçları doğrultusunda çevresel hassasiyetler henüz ön plana çıkmadan önce ekonomilerde kullanılmaya başlamıştır. Ancak, potansiyel çevreci hassasiyetlere uygun bir şekilde dönüşümü sağlandığında etkili bir yeşil ekonomi politikası aracı olması oldukça muhtemeldir. Bu tip potansiyel yeşil ekonomi konseptine uygun vergiler arasında motorlu taşıtlar vergisi, katma değer vergisi, özel tüketim vergisi ve kirlletmeye bağlı olarak ödenen vergi benzeri harçlar sayılabilir. Çevresel hassasiyetlerin oluşmasından önce kullanımda olan ama potansiyel olarak yeşil ekonomiye geçiş amacıyla kullanılabilir vergi türlerinden başka doğal kaynakların daha etkin kullanımını hedefleyen daha yüksek düzeyde çevreyi önceleyen alternatif vergilendirme önerileri günümüzde yoğun olarak tartışılmaktadır.

Motorlu taşıtlar vergisi, özünde bir servet vergisi türü olmakla birlikte, potansiyel olarak yeşil ekonomi konseptine en uygun vergi türlerinden biridir. Çünkü küresel düzeyde karbon emisyonunda sektörler itibarıyla ulaştırma sektörü %24'lük bir paya sahiptir. Ulaştırma sektörü içinde karayolu ulaştırma alt sektörünün payı ise % 88'dir. Hal böyle olunca, küresel karbon emisyonuna en fazla katkısı olan ve yüksek düzeyde fosil yakıt kullanan karayolu ulaştırma sektöründeki araçların vergilendirilmesinde çevresel önceliklerin daha fazla dikkate alınması, yeşil ekonomiye geçiş sürecinde oldukça etkili bir mali araç olacaktır. AB'ye üye 18 ülke, 2000'li yılların başlarından itibaren motorlu araçların vergilendirilmesinde aracın karbondioksit emisyonunu dikkate alarak vergilendirmeye başlamıştır. AB'ye üye ülkeler dışında kalan bazı OECD üyesi ülkeler de motorlu araçların vergilendirilmesinde çevresel öncelikleri daha fazla önemser hale gelmişlerdir (Yalçın, 2013, 148).

Yeşil ekonomiye geçiş sürecinde uygulanabilecek potansiyel vergilerden bir diğeri de, dolaylı vergiler arasında yer alan katma değer vergisi ve özel tüketim vergileridir. Hem katma değer vergisi, hem de özel tüketim vergisi bireylerin tüketim kalıplarının değiştirilmesi açısından oldukça önemli bir mali araçtır. Ulaşımında kullanılan fosil yakıtlar üzerindeki yüksek KDV ve ÖTV yükü, bir yandan tüketicileri daha az fosil yakıt tüketimine sevk ederken, diğer yandan çapraz talep esnekliği koşullarından yararlanmak suretiyle çevreye daha az karbondioksit yayan alternatif yakıt türlerinin kullanımının yaygınlaşmasına katkıda bulunacaktır. Son yıllarda, sıfır emisyonla yol açan hibrit araçların yaygınlaşmaya başlaması, gelecek açısından ümit vericidir. Ancak, düşük emisyon yayan ya da sıfır emisyonlu araçların daha da yaygınlaşabilmesi için, bu tip araçlarla eski tip fosil yakıt kullanan ve yüksek emisyonla sebep olan araçlar arasında vergisel farklılaştırma yapılması kaçınılmazdır. Zira, yüksek emisyonla sahip araçlarla düşük veya sıfır emisyonlu araçların gerek KDV, gerekse de ÖTV açısından aynı vergisel yüke tabi tutulmaları, vergilendirmede yatay adaleti zedelemeleri anlamına gelmektedir. Bu sebeple, düşük veya sıfır emisyonlu

araçlardaki dolaylı vergi yükünün nispi olarak düşürülmesi, yeşil ekonomiye geçiş için kritik öneme sahiptir.

Yeşil ekonomiye geçiş sürecinde dolaylı ve dolaysız vergi türlerinin aktif olarak kullanılmasının yanında, vergi benzeri harçların da (kullanıcı ödemeleri-user charges) önemli bir etkisi vardır. Otoyol kullanım ücretleri, şehir içi trafiğe giriş için ekstra ücret ödenmesi, trafiğin sıkışık olduğu saatlerde bireysel kullanıcılardan ekstra ücret alınması (tikanıklık fiyatlandırması), vergi benzeri harçlara örnek olarak verilebilir (UNEP, 2009, 21). Kullanıcı ödemelerinin temel amacı, çevreyi kirletme suretiyle oluşan negatif dışsallıkların, doğru bir fiyatlandırma ile içselleştirilmesinin sağlanmasıdır. Diğer yandan, özellikle ulaştırma sektöründe kullanıcı ödemelerinin arttırılması suretiyle bireysel kullanımın yerine toplu taşımanın özendirilmesi yeşil ekonomiye geçişte önemli bir özendirici faktör olarak kabul edilmektedir.

Sürdürülebilir kalkınma ve yeşil ekonomiye dönüşüm sürecinde eskiden beri uygulanmakta olan veri ve benzeri mali araçların yanı sıra çevre kirliliğiyle mücadelede son yıllarda öne çıkan önemli mali araçlardan bir diğeri de çevre vergileridir. Literatürde çevre vergilerinin eskiden beri uygulanmakta olan geleneksel vergi ve benzeri mali araçlardan maliyet etkinliği açısından daha etkili olduğu vurgulanmaktadır.

Karbondioksit yayarak kirlilik yaratan kirleticilerin emisyon düzeylerini sınırlandırmak için doğrudan düzenlemelere (mevzuat araçları) başvurulması, işletmeleri ve bireyleri maliyetlere bakmaksızın düzenlemelere derhal uymaya zorlamaktadır. Çevre vergileri ise, ilgililere ileride vergi ödemek durumunda kalmayacakları değişiklikleri ve teknolojik yenilikleri uygulamaya koyabilmeleri için “zaman satın alabilme imkanı” tanınması bakımından onlara esneklik kazandırmakta, bu da ekonominin tümü bakımından aynı çevresel amaca mevzuat araçlarından daha ucuza ulaşmayı mümkün kılmaktadır (Özdemir, 2009, 20).

Son 10 yılda OECD ülkelerinde kullanılan çevresel vergilerin sayısı sürekli artış göstermiştir. Birçok ülke kapsamlı “yeşil vergi reformları” ya da vergilerin anahtar rol oynadığı “karma enstrümanlar” uygulamaya koymuşlardır. Bu noktada, çevresel vergilerin hedeflerine değişik açılardan bakmakta fayda vardır (Özdemir, 2009, 21):

- Çevresel açıdan, kirlilik maliyetlerini içerecek bir vergiye başvurulması halinde, maliyet azaltıcı yaklaşımlar aranmasına da katkıda bulunarak ülke içinde yönlendirici ve özendirici özellikleri ile insanların ekonomik kararlarını etkileyerek çevrenin korunmasına ve çevre dostu politikalar uygulanmasına hizmet etmektedir.
- Mali politikalar ve gelir perspektifinden, gelir vergisi oranlarının düşürülmesi, buradan sağlanacak gelir kayıplarının vergi tabanının genişletilmesiyle telafi edilmesi, tarafsız nitelikteki yeni çevre vergilerinin

konulmasıyla hem yeni vergi kaynakları sağlamak, hem de modern bir vergi sistemine geçişin yanında mali ve çevresel politika hedeflerinin sağlanması için bir fırsat penceresi oluşturmaktadır.

- Ekonomik açıdan, uygun vergi yansımaları oluşturmak suretiyle, daha etkin ve gerçek yapısal düzenlemelere kavuşmuş bir ekonomiye zemin hazırlamaktadır.

Küresel rekabet üzerinde ve ülke içindeki farklı sektörler arasındaki rekabette bir takım adil olmayan sonuçlar doğurması, bunun yanında potansiyel olarak gelir dağılımını bozucu etkiye sahip olması, çevre vergilerinin olumsuz özellikleri olarak belirtilebilir. Çevre vergilerinin politik kabul edilebilirliği ve idari maliyetleri de yeşil ekonominin mali boyutunun tasarımında göz önünde bulundurulması gereken önemli faktörlerdir. Adil ve politik açıdan kabul edilebilir bir çevresel vergileme ile bu vergilemenin maliyetleri arasında bir optimumun sağlanması, idari maliyetlerin düşürülmesi yönünden KDV gibi her aşamada değil de ÖTV gibi tek bir aşamada vergilendirilmesi, bu tip vergilerin etkinliğini arttıracaktır (Özdemir, 2009, 23).

Çevre vergileri, belirli ürün, hizmet veya sürecin fiyatını arttırdığından, firmalar vergi matrahını azaltmak amacıyla kirliliği azaltmaya yönelik teknolojileri geliştirmek için araştırma ve geliştirme faaliyetlerine yönelmektedir (Christiansen, 2001, 501). Günümüzde, çevre vergilerinin çevresel inovasyon üzerinde ne kadar etkili oldukları hakkında yapılan teorik çalışmalar, belli bir olgunluk düzeyine ulaşmış bulunmaktadır. Son yıllarda özellikle gelişmiş ülkelerde çevre vergilerindeki uygulamaların artmış olması, çevre vergileri ile inovasyon arasında olumlu bir ilişki kurulmasına yol açmıştır. Genel olarak, çevre vergilerin yeşil ekonomiye geçiş sürecinde oldukça kritik bir öneme sahip olan inovasyonu teşvik etmekle birlikte, çevre vergileri ile diğer politik araçların birbirleri ile uyumlu olmaları, çevre kirliliğiyle mücadelede daha etkili olunması sonucunu doğurması beklenmektedir (OECD, 2010, 32).

Sürdürülebilir kalkınma için yeşil ekonomi konseptine geçiş sürecinde kullanılacak ulusal politikaların ikinci boyutunu, sektör hedefli mali politikalar oluşturmaktadır. Söz konusu sektörler, üretim ve tüketim faaliyetlerinde yoğun kirlilik yaratan sektörlerdir. Enerji etkin binalar, sürdürülebilir ulaşım, yenilenebilir enerji kaynaklarına yatırımlar, sürdürülebilir tarımsal faaliyetler, sürdürülebilir ormancılık ve etkin su yönetimi alanlarında devletin mali teşvikleri oldukça önemlidir. Söz konusu alanlarda yapılacak mali teşvikler, yeni istihdam alanlarının yaratılması, karbondioksit emisyonunun azaltılması, doğal kaynakların kullanımında etkinliğin sağlanması ve sürdürülebilir bir ekonomik düzenin sağlanmasını amaçlamaktadır (UNEP, 2009, 8).

Yeşil ekonomi için özel sektör tarafından yapılacak yatırımlar, doğal sermaye yatırımları ile enerji ve kaynak kullanımında etkinliğe yönelik yatırımlar şeklinde ikiye ayrılmaktadır. Tarım, balıkçılık, ormancılık ve su yönetimi alanlarında

yapılacak yatırımlar, doğal sermaye yatırımı olarak adlandırılırken, enerji ve kaynak kullanımında etkinliğe yönelik yatırımlar ise, yenilenebilir enerji, imalat sanayi, atık, inşaat, ulaştırma ve turizm alanlarında yapılan yenilikçi yeşil yatırımları kapsamaktadır. Ancak, doğal sermaye olarak ifade edilen söz konusu sektörlerde yapılacak her yatırım yeşil yatırım kapsamına girmemektedir. Bu sektörlerde yapılan yatırımın yeşil yatırım olabilmesi için sürdürülebilirliği sağlayacak, kaynak kullanım etkinliğini arttıracak ve çevresel kirliliği önleyecek nitelikte olması gerekmektedir (UNEP, 2011, 42).

Enerji verimliliğinin sağlanmasında binalara yapılacak yatırımlar oldukça önemlidir. Zira, binaların kullandığı enerjinin toplam enerji tüketimindeki payı %30-40 arasındadır. Binalarda enerjinin verimli kullanılmasının ve enerji tasarrufunun sağlanmasına yönelik mali teşviklerle hem enerji kullanımının geleneksel yöntemlere göre % 80 azaltılması, hem de yeni istihdam alanları oluşturulması sağlanacaktır (UNEP, 2009, 8).

Yeşil ekonomiye dönüşümde mali teşviklerin özellikle teknoloji geliştirme ve inovasyon odaklı olması gerekmektedir. Çevre odaklı teknoloji geliştirme ve inovasyona odaklanmak, hem yeşil nitelikteki işlerin geliştirilmesinde, hem de sürdürülebilirliğin sağlanmasında önemli katkılar sağlayacaktır. Yeşil ekonomiye dönüşüm, mali teşviklerin belli sektörlerde önceliklendirilmesine önemli vurgu yapmaktadır. Örneğin, konvansiyonel tarım sektörüne yapılacak bir mali teşvik, ters etki yaratarak tarımsal üretimi azaltabileceği gibi, fosil yakıtların yoğun kullanıldığı sektörlerde yönelik yapılacak mali teşvikler, yenilenebilir enerji sektörünün gelişimi üzerinde olumsuz etki yapabilecektir. Bu örneklerden başka, özellikle balıkçılık sektörü gibi toplum sağlığı için çok önemli olan bir sektörün öncelikli olarak desteklenmesi önerilmektedir (UNEP, 2009, 11).

Sürdürülebilir kalkınma için yeşil ekonomiye dönüşüm sürecinde mali politikaların üçüncü boyutunu çevresel kamu harcamaları oluşturmaktadır. TÜİK'in yaptığı tanımlamaya göre kamu çevre koruma harcamaları, üretim süreçleri ile mal ve hizmetlerin tüketiminden kaynaklanan çevre kirliliğinin önlenmesi, azaltılması ve giderilmesi amaçlı faaliyetler için kamunun yaptığı harcamalardır. Kamunun çevresel harcamalarıyla ilgili veriler derlenirken faaliyet kapsamını tanımlamak için AB resmi istatistik kuruluşu Eurostat tarafından yapılan sınıflandırma kullanılmaktadır. Eurostat, kamu çevre koruma harcamalarını dokuz ana başlık altında toplamaktadır (TÜİK, 2009, 30):

- Dış ortam havasını ve iklimi koruma
- Atık su yönetimi
- Atık yönetimi
- Toprak, yer altı suyu ve yüzey sularının korunması ve iyileştirilmesi
- Gürültü ve vibrasyonun azaltılması
- Biyo-çeşitlilik ve peyzajın korunması

- Radyasyona karşı koruma
- Araştırma ve geliştirme
- Diğer çevre koruma faaliyetleri.

Çevre koruma harcamalarının sınıflandırılmasından anlaşılacağı gibi, çevresel faaliyetlerin sürdürülebilir olması devletler için temel öncelik alanlarından biridir. Çünkü, çevre kirliliğinin oluşumuna neden olarak serbest piyasa mekanizmasının bizzat kendisinin olması, çevre koruma faaliyetlerinde devlet müdahalesini gerekli kılmaktadır (Yalçın ve Gök, 2015, 66). Çevre kirliliğinin önlenmesi ve yeşil ekonomik dönüşümü için vergiler ve mali teşvikler, üretim ve tüketim faaliyetlerini doğrudan ya da dolaylı etkileme gücüne sahipken, kamunun yaptığı ve ortak finansman yöntemiyle finanse edilen çevre koruma harcamaları, doğrudan çevre kalitesinin artmasına hizmet etmekte ve dolayısıyla da yeşil ekonomiye geçiş sürecinde en etkili mali araçlardan biri olmaktadır.

UNEP'in 2008 "Yeşil İşler" başlıklı raporu, sürdürülebilir kalkınma için yeşil ekonomiye dönüşüm sürecinde uygulanacak mali politikaları sistematize etmesi bakımından oldukça değerlidir. UNEP'e göre hükümetlerin Yeni Yeşil Düzen için uygulayabileceği Mali Politikalar şu şekilde belirtilmektedir (UNEP, 2008, 5-6):

- **Mali Teşvikler:** Çevreye zarar veren sanayi kollarına yönelik teşviklerin kaldırılması ve bu fonların yenilenebilir enerjiye, verimli teknolojilere, temiz üretim biçimlerine ve toplu taşımaya kaydırılması.
- **Karbon Piyasası:** Karbon ticareti ve Kyoto Protokolü ile alakalı Temiz Kalkınma Mekanizması gibi yeniliklerdeki eksikliklerin giderilmesi sonucu karbon ticaretinden elde edilecek gelirlerin yeşil projeler ve istihdam için uygun fon kaynağı haline getirilmesi.
- **Vergi Reformu:** Bazı Avrupa ülkelerinde uygulanan eko-vergilerin kapsamının genişletilmesi ve her yerde uygulanabilmesine çalışılması.
- **Hedefler ve Standartlar:** Yeşil teknolojilerin, yeşil nitelikli mal ve hizmetlerin ve yeşil istihdamın geliştirilmesi için düzenleyici araçlar son haddine kadar kullanılmalıdır. Bunun için de, toprak kullanımı politikaları, bina şartnameleri, enerji verimliliği standartları ve yenilenebilir enerji üretimi temel hedefler olarak sayılabilir.
- **Enerji Alternatifleri:** Yenilenebilir enerjinin önündeki yasal engellerin kaldırılması. Örneğin, alım garantili fiyattan şebekeye elektrik satılmasının önündeki engellerin kaldırılması.
- **Ürün İadesi:** "Genişletilmiş Üretici Sorumluluğu" yasasının (şirketlerin ürettiği her türlü ürünü kullanım süreleri sonunda geri alma şartı) benimsenmesi.
- **Eko-etiketleme:** Tüketicilerin daha sorumlu satın alma kararları için gerekli bilgiye erişimlerini sağlayacak eko-etiketlemenin benimsenmesi, böylece üreticilerin doğa dostu ürünler tasarlama ve pazarlama süreçlerinin önünün açılması.

- **Araştırma ve Geliştirme Bütçesi:** Nükleer enerji ve fosil yakıtlara ilişkin desteğin azaltılıp yenilenebilir enerji ve verimli teknoloji araştırmalarına destek verilmesi.
- **Uluslararası Yardımlar:** Ulusal ve uluslararası kalkınma kuruluşlarının ve ihracat kredisi veren kurumların önceliklerinin fosil yakıt ve büyük ölçekli hidroelektrik santrallerinden ziyade yeşil seçeneklere yönelmesi.

4.3. Yeşil Yeni Düzene Geçiş Sürecinde Mali Politikaların Tasarımı ve Yönetimi Sorunu

Sürdürülebilir kalkınma için yeşil ekonomiye geçiş sürecinde, daha önce de belirtildiği gibi, mali politikalar oldukça kritik bir öneme sahiptir. Ancak, çevre kirliliğini yaratan ve küresel ısınmayı insanoğlunun en önemli sorunu haline getiren iktisat politikalarının bir parçası olan mevcut mali politika araçlarıyla sorunu çözmeye çalışmanın etkili olamayacağı sıklıkla dile getirilmektedir. Çevresel kirlilik sorununun çözümü ve yeşil bir ekonomik model oluşturmak için bugüne kadar kirliliğin temel sebebi haline gelmiş olan klasik mali politika bakışından vazgeçerek, bu konuda yeni bir mali bakış açısına ihtiyaç olduğu düşünülmektedir.

Bu bağlamda, çevresel kirlilik kavramının bizatihi kendisinin yeni bir vergi tabanı olarak ele alınması, ideal bir mali politika değişimi açısından son derece önemlidir. Çevresel zararlarla yakından ilişkili olan mal ve hizmetlerin kirlilik kriterine göre vergilendirilmesi günümüzde bir gereklilik haline gelmiştir. Ancak, özellikle gelişmekte olan ülkelerde, söz konusu mali politikaların hayata geçirilmesinde ciddi yönetimsel sorunlar bulunmaktadır. Örneğin, yeşil ekonomik konsept için yeni bir vergi tabanı olarak görülen doğal kaynak kullanımında (özellikle ormancılık ve balıkçılık gibi sektörlerde) ekonomik faaliyetlerin izlenmesi ve veri toplanması, özellikle madencilik sektörü gibi çevre açısından kritik sektörlerde rezerv arama ve işletme izinlerinin verilmesinde yaşanan politik baskı ve yolsuzluk gibi olumsuzluklar yönetimsel zafiyetlere yol açmaktadır (Jones, 2011, 336).

Yeşil ekonomiye geçiş sürecinde genel bir mali reform için ülkelerin çevreye zarar veren mal ve hizmetler üzerindeki muafiyet ve istisnaların yeniden ele alınması önemli bir zarurettir. Genel vergi sistemlerinin çevresel açıdan yeniden ele alınması ve güçlendirilmesi; enerji, su, atıklar, belirli kimyasallar ve tükenen doğal kaynakları kapsayan yeni bir vergi tabanı oluşturmak gerekmektedir (Ley ve Boccardo, 2010, 2). Bu noktada, gittikçe artan çevresel ve sosyal maliyetleri kontrol altına alabilmek için ve küresel ısınma tehlikesini sınırlandırabilmek için fosil yakıtların daha rasyonel olarak vergilendirilmesi oldukça acil bir zorunluluktur. Zira, birçok az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkede fosil yakıtlar vergilendirme dışı bırakılmaktadır. Birçok vergi sistemi, özellikle kömür için muafiyet uygulamaktadır. Kullanılan karbon içerikli yakıtların yeniden

sınıflandırılması ve bu alanda mevcut olan çok sayıdaki muafiyet ve istisnaların yeniden ele alınması, Yeşil Yeni Düzen’de mali politikaların oluşturulması açısından kritik bir öneme sahiptir (Green Fiscal Commission, 2009, 39).

Özellikle gelişmiş ülkelerin ulaştırma sektörleri için karayollarını kullananlar için yapacakları ödemeler, gerçekçi bir enerji fiyatlandırması bakımından en az teknolojik gelişmeler kadar önem arz etmektedir. Bu tip mali politika düzenlemeleri fosil yakıt tüketimini azaltmak ve dolayısıyla iklim değişikliği riskini hafifletmek noktasında önemli bir mali yeniden yapılandırma aracı olarak görülmektedir (IPCC, 2014, 106).

5. Sonuç ve Değerlendirme

Günümüz toplumlarının en temel iktisadi sorunlarından biri, her ne pahasına olursa olsun ekonomik büyüme ve kalkınma fikrinin sürdürülemez olmasıdır. Elbette ki, içinde yaşadığımız toplum her geçen gün büyüyor, değişiyor ve ihtiyaçları da çeşitleniyor. Ekonomik sistemin, toplumun değişen dinamiklerine uyum sağlaması ve onun ihtiyaçlarını karşılamayı garanti altına alması gerekiyor. Ancak, toplumsal değişim ve ekonomik sistem ilişkisine, içinde yaşadığımız doğal çevreyi katmazsak, o takdirde ihtiyaçlarımızın karşılandığı kaynak olan çevre ve doğal olarak ekolojik denge bozulmakta, bu bozulmanın sonucunda insanlığın yaşamı tehdit altına girmektedir.

Bu noktada, ekonomik faaliyetlerin sürdürülebilir olması gerçeğiyle karşı karşıya kalıyoruz. Ekonomik faaliyetlerin sürdürülebilir olması ise, bize ekonomik sistemin sürdürülebilir kalkınma modeline göre yeniden tasarlanması gerektiğine işaret etmektedir. İlk ortaya çıkışından itibaren 30 yıla yakın bir süre geçmiş olmasına karşın, insanlığın sürdürülebilir bir yaşam noktasında hala çok geride olduğu vurgulanmaktadır. İnsanlığın sürdürülebilir bir kalkınma ve yaşam yoluna girebilmesi için bugünkünden daha farklı iktisat politikalarına ihtiyaç vardır.

Bu noktada yeşil ekonomi düşüncesi, sürdürülebilir kalkınma için insanlığa yeni perspektifler sunan bir iktisadi akıl olarak değerlendirilebilir. Yeşil ekonomi, aynı zamanda hakim iktisat ideolojisine getirilen bir eleştiridir. Esasen yeşil ekonomi, 1970’li yıllarda sosyalizmin ekolojik düşünceyle harmanlanması sonucu ortaya çıkan yeşil düşünce akımının iktisadi yorumu şeklinde vücut bulmuştur. Fakat, 2008-2009 küresel ekonomik krizinden çıkış yolu olarak görülmeye başlandığında yeşil ekonomi düşüncesi artık sürdürülebilir kalkınmanın yeni iktisadi modeli haline gelmiştir. Özellikle, Birleşmiş Milletler Çevre Programı’nın 2008, 2009 ve 2011 yıllarında yeşil ekonomi ile ilgili yayınladığı kapsamlı raporlar, bu kavrama olan ilgiyi giderek arttırmıştır.

Yeşil ekonomi ve onun iktisadi genel çerçevesini oluşturan Yeşil Yeni Düzen, sürdürülebilir kalkınmaya alternatif yeni bir ekonomik model olmayıp, sürdürülebilir kalkınmanın sağlanabilmesi için yeni bir perspektif sunan iktisat

politikası setidir. Yeşil ekonomi anlayışı, bütün ekonomik faaliyetlerin çevresel amaçlarla yeniden tasarlanması ve özellikle yoğun karbon emisyonuna neden olan üretim ve tüketim kalıplarından vazgeçerek, sıfır emisyonlu yeni üretim ve tüketim kalıplarının benimsenmesi gerektiğini savunur. Bunun için de gerek tek bir ülke düzeyinde, gerekse de uluslararası düzeyde yeni iktisadi bakış açılarına ihtiyaç vardır.

Yeşil ekonomi için mali politikaların uluslararası ve ulusal olmak üzere iki boyutu bulunmaktadır. Uluslararası kuruluşların küresel ölçekte uygulayacağı bazı mali düzenlemeler, sınır aşan faydalar yoluyla küresel faydaya dönüşmektedir. Küresel düzeyde uygulanması istenen en önemli mali düzenleme karbon vergisidir. Karbon vergisinin dışında, Kyoto Protokolünün getirdiği bir düzenleme olan emisyon ticaret sistemi, karbon emisyonlarını temsil eden kirlilik haklarının uluslararası ölçekte alım satımına olanak sağlayan bir mali araçtır. Uluslararası emisyon ticaret sistemi, karbon başta olmak üzere tüm sera gazlarının serbest piyasa kuralları doğrultusunda kullanılmasını sağlayarak karbon ve diğer sera gazlarının emisyon miktarını azaltmaya çalışan bir uluslararası mali piyasa aracıdır. 2011 yılında dünya genelinde 175 milyar dolarlık ekonomik büyüklüğe ulaşan, bunun yanında 10 milyar tondan fazla kirlilik izni alım satımı yapılan emisyon ticaret piyasaları içinde en organize olan AB Emisyon Ticaret Sistemi (EU-ETS), 2008-2009 küresel finansal krizinin etkisiyle 2012 yılından itibaren ciddi bir daralma yaşamış ve ton başına kirlilik izni 16 Euro'dan 5 Euro'nun altına düşmüştür. Bu daralmanın en önemli nedeni olarak, AB ekonomisinin borç krizi nedeniyle resesyona girmesi gösterilmektedir.

2015 yılının sonunda Paris'te gerçekleştirilen İklim Zirvesi, yeşil ekonomiye geçiş için küresel anlamda önemli bir adım olarak değerlendirilebilir. 2020 yılından itibaren Kyoto Protokolünün sona erecek olması, onun yerine daha iklim dostu ve sürdürülebilir bir küresel ekonomik yapının oluşturulması açısından Paris İklim Zirve'sinde imzaya açılan Paris Anlaşmasını daha da önemli hale getirmektedir. Paris Anlaşması'nın en önemli taraflarından biri, 2020 yılından itibaren oluşturulması düşünülen Yeşil İklim Fonu'dur. Ekonomik büyüklüklerine göre Anlaşmaya taraf olan ülkelerin katkılarından oluşacak ve her yıl toplanacak 100 milyar dolarlık bu fonun, tamamıyla yeşil bir ekonomik dönüşüm için kullanılması planlanmaktadır. Bu anlamda, Paris Anlaşması, küresel ekonominin yeşil ekonomik dönüşümü açısından önemli bir uluslararası mali işbirliği fırsatı sunmaktadır.

Ulusal düzeyde yeşil ekonomiye dönüşüm için uygulanacak mali araçların, üç temel ayağı bulunmaktadır. Bunlar, ülke vergi sistemlerinin ekolojik dengenin gözetilerek yeniden tasarlanması, mali teşviklerin yoğun karbon üreten sektörlerden düşük karbon üreten sektörlerle doğru kaydırılması ve kamunun çevre koruma harcamalarını daha etkin bir şekilde yapmasıdır. Bunun yanında, özellikle çevre vergileri geleneksel vergilere oranla maliyet etkinliğini sağlaması

bakımından daha avantajlı olması ve yine çevre vergilerinin inovasyon yaratıcı etkisinin daha güçlü olması nedeniyle, ulusal düzeyde mali politikaların tasarlanması sürecinde mutlaka göz önünde bulundurulmalıdır.

Sürdürülebilir bir ekonomik yaşam ve bunun daha ötesinde gelecek nesiller için sürdürülebilir bir yaşamın sağlam temellere oturtulabilmesi, serbest piyasa sisteminin neden olduğu yapısal sorunların çözümüne bağlıdır. Serbest piyasa sisteminin küresel ölçekte neden olduğu devasa çevresel, sosyal ve ekonomik olumsuzlukların çözümü için kamu ekonomisinin etkili müdahalesine ihtiyaç olduğu açıktır. Ancak, günümüzde yaşanan çok boyutlu küresel krizler, mali politikalar açısından yeni bir bakış açısını gerektirmektedir. Özellikle gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde enerji ihtiyacının büyük oranda fosil yakıtlara dayalı olması, çevresel ve sosyal sorunları giderek büyütmektedir. Bu bağlamda, küresel ölçekte yeşil bir ekonomik dönüşüm için mali politikalarda da ciddi dönüşüme ihtiyaç bulunmaktadır. Ülkelerin vergi sistemlerinde vergi tabanlarının çevresel açıdan yeniden ele alınması, özellikle kirlilik yaratan üretim ve tüketim faaliyetlerinin daha etkili vergilendirilmesi, dahası kirliliğin yeni bir tabanı kriteri olarak tanımlanması, vergi sistemlerinde yer alan ve fosil yakıt tüketimini özendirilen muafiyet ve istisnaların sınırlandırılması, söz konusu muafiyet ve istisnaların daha çok yeşil ekonomik dönüşüm için kullanılması gerekmektedir. Bunun daha da ötesinde, ülkelerin genel mali sistemlerinin kapsamlı bir şekilde reforma tabi tutularak, çevreyi ve buna bağlı olarak gelir dağılımı eşitliğini merkezine alan bir yapıya dönüşümü gerekmektedir.

Sonuç olarak, yeşil ekonomi dünyada bugün yaşanan her toplumsal ve ekonomik soruna çözüm üreten sihirli bir iktisat politikası değildir. Ancak yeşil ekonomi bize, ekolojik, toplumsal ve ekonomik açıdan sürdürülebilir bir yaşamı mümkün kılacak bir bakış açısı sunmaktadır. Küresel iklim değişikliği gibi bütün insanlığı derinden etkileyecek çevresel felaketler göz önünde bulundurulduğunda, acilen harekete geçilmesi gerektiği açıktır. Bu aciliyet kabul edildiğinde, atılacak adımların evvela mevcut ekonomik sistem içinde, o sistemin araçları ve aktörleri eliyle yapılması bir zorunluluktur.

Kaynakça

- AŞICI, A. A. (2012a). İktisadi Düşüncede Çevrenin Yeri ve Yeşil Ekonomi, Karşılaştırmalı Bir Analiz. AŞICI, A.A. ve ŞAHİN, Ü. (ed.) *Yeşil Ekonomi* içinde (35-56). İstanbul: Yeni İnsan Yayınevi.
- AŞICI, A. A. (2012b). Sürdürülebilir Yaşam İçin Bir Dönüşüm Önerisi: Yeşil Yeni Düzen. AŞICI, A.A. ve ŞAHİN, Ü. (ed.) *Yeşil Ekonomi* içinde (105-132).
- Azari, H.B. (2014). Karbon Emisyon Piyasaları. *4th. International Scientific Conference of Iranian Academics in Turkey* 03/2014, Ankara, 1-9.

- Barlas, N. (2013). *Küresel Krizlerden Sürdürülebilir Toplumla Çağımızın Çevre Sorunları*. 1. Baskı. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınları.
- Bozdoğan, R. (2005). Sürdürülebilir Gelişme Düşüncesinin Tarihsel Arka Planı. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, (50), 1011-1028.
- Cato, M.S. (2009). *GreenEconomics: An Introduction to Theory, Policy and Practice*. London: Earthscan.
- Christiansen, A.C. (2001). Climate Policy and Dynamic Efficiency Gains: A Case Study on Norwegian Carbon Taxes and Technological Innovation in the Petroleum. *Climate Policy*, 1(4), 499-515.
- Cronshaw, M.B. ve Kruse, J.B. (1996). Regulated Firm in Pollution Permit Markets with Banking, *Journal of Regulatory Economics*, 9(2), 179-189.
- Dulupçu, M.A. (2001). Sürdürülebilir Kalkınma Politikasına Yönelik Gelişmeler. *Dış Ticaret Dergisi*, 6(2), 46-70.
- Ellerman, D. ve Harrison D. (2003). Emission Trading in the U.S. http://web.mit.edu/globalchange/www/PewCtr_MIT_Rpt_Ellerman.pdf (Erişim Tarihi: 17.01.2016)
- Green Fiscal Commission. (2009). *The Case for Green Fiscal Reform*. London: U.K. Green Fiscal Commission.
- Gündoğan, A.C. ve Turhan, E. (2016). İklim Rejimi 1.5. *EKOIQ Dergisi*, (59), 46-50.
- Intergovernmental Panel On Climate Change (IPCC). (2014). *Climate Change 2014: Synthesis Report*. Geneva: IPCC.
- IULA-EMME. (1997). Yerel Gündem 21, *Türkiye’de Yerel Gündem 21’lerin Geliştirilmesi Projesi Haber Bülteni*, Sayı 1, İstanbul.
- Jones, B. (2011). Driving A GreenEconomy Through Public Finance and Fiscal Policy Reform. *Journal of International Commerce, Economics and Policy*, 2(2), 325-349.
- Kuşat, N. (2013). Yeşil Sürdürülebilirlik İçin Yeşil Ekonomi: Avantaj ve Dezavantajları- Türkiye incelemesi. *E-Journal of Yasar University*, 29(8), 4896- 4916.
- Lawson, R. (2006). An Overview of Green Economics, *International Journal of Green Economics*, 1(2), 23-36.

- Ley, E. ve Boccardo, J. (2010). *The Taxation of Motor Fuel, International Comparison*. Policy Research Working Paper No.5212, Washington D.C., World Bank.
- Masca, M. (2009). Sürdürülebilir Kalkınma: Kalkınma ve Doğa Arasında Denge Arayışları, 2. *Ulusal Davraz Kongresi*, SDÜ İİBF Isparta, 195-206.
- OECD. (2010). *Taxation, Innovation and Environment*, Strasbourg: OECD Publishing.
- Özçağ, M. ve Hotunluoğlu H. (2015). Kalkınma Anlayışında Yeni Bir Boyut: Yeşil Ekonomi. *CBÜ sosyal Bilimler Dergisi*, 13(2), 303-324.
- Özdemir, B. (2009). Küresel Kirlenme, Sürdürülebilir Ekonomik Büyüme ve Çevre Vergileri. *Maliye Dergisi*, 156, 1-36.
- Öztürk, A., Demirci, U. ve Türker, M.F. (2012). İklim Değişikliği İle Mücadelede Karbon Piyasaları ve Türkiye İçin Bir Değerlendirme. *KSÜ Doğa Bilimleri Dergisi*, Özel Sayı, 306-312.
- Sayman, R.Ü. (2016). *İklim Değişikliği İle Mücadelede Çarpan Etkisi: Paris Anlaşması*. http://www.rec.org.tr/dyn_files/42/6600-Paris-Anlasmasi-COP21-Degerlendirme-RECTurkiye.pdf (Erişim Tarihi: 17.01.2016).
- Soussan, J.G. (1992). *Sustainable Development: Environmental Issues in the 1990's*, Essex: John Wiley Sons Publication.
- Şahin, Ü. (2004). Bir Truva Atı Olarak Sürdürülebilir Kalkınma. *Üç Ekoloji Dergisi*, 195-206. <http://www.ucekoloji.net/?p=155> (Erişim Tarihi: 18.03.2016)
- TÜİK. (2009). *Sorularla Resmi İstatistikler Dizisi-8*. Ankara.
- United Nations. (2012). *Secretary General's High Level Panel on Global Sustainability Report*. New York.
- UNEP. (2008). GreenJobs: Towards Decent in a Sustainable, LowCarbon World. http://www.unep.org/labour_environment/PDFs/Greenjobs. (Erişim Tarihi: 31.08.2015)
- UNEP. (2009). *Global Green New Deal Policy Brief*. http://www.unep.org/pdf/A_Global_Green_New_Deal_Policy_Brief.pdf. (Erişim Tarihi:30.08.2015)

- UNEP. (2011). *Towards A Green Economy: Pathways to Sustainable Development and Poverty Eradication*.
<http://www.unep.org/greeneconomy/portals/88/documents/ger/GreenEconomyReport.pdf> (Erişim Tarihi: 27.08.2015)
- Uyduranoğlu, Ö.A. (2008). Avrupa İklim Değişikliği Politikasında Yeni Bir Politika Aracı: Emisyon Ticareti, *Akademik İncelemeler Dergisi*, 3(1), 19-29.
- Yalçın, A.Z. (2013). Potansiyel Bir Çevre Vergisi Olarak Motorlu Taşıtlar Vergisi: AB ve Türkiye Arasında karşılaştırmalı Bir Analiz. *Atatürk Üniversitesi İİBF Dergisi*, 27(2), 141-158.
- Yalçın, A. Z. ve Gök, M. (2015). AB ve Türkiye’de Kamu Çevre Koruma Harcamalarının Analizi. *Uluslararası Yönetim, İktisat ve İşletme Dergisi*, 11(25), 65-89.
- Yıldırım, U. (2004). Çevre Sorunlarına Ekonomik Yaklaşımlar. Marın, M.C. ve Yıldırım U. (Ed.) *Çevre Sorunlarına Çağdaş Yaklaşımlar* içinde (189-204). İstanbul: Beta Yayınları.

The Idea of Green Economy for Sustainable Development and Fiscal Policies

Extended Abstract

1. Introduction

Sustainable progress and green economy model, which is considered as the supplementary concept of it, are two fundamental notions that have been put forward in order that world economy could get over the economic, social and ecological crisis it has been experiencing and a safer life could be sustained. They have been widely debated in academic world and they have begun to produce their practices on daily life. The concepts of sustainable economy and green economy are not used as rival terms, and green economy is the supplementary of a sustainable life and a growing-improving process both in political terms and economic, social and ecological terms. The aim of this study is to provide an overall political framework for fiscal policies aimed at green economy, which is considered as the supplementary concept of sustainable progress.

2. Method

Within the study, the development and theoretical frame of sustainable progress, which forms the fundamental of the idea of green economy, is discussed firstly. In the second part of the study, green economy and its political framework, the New Green Order, is discussed in conceptual level, and a theoretical framework at the national and international level is presented as to how taxing and public expenditure policies should be designed for a sustainable life within the idea of green economy in the last part of the study. With this aim, literature review about the subject has been carried out and corresponding publications of international institutions have been utilized in both in developing the article subject and in designing the article.

3. Result and Discussion

Economic system must adapt to the changing dynamics of the society and ensure to meet its needs. However, if we do not integrate the natural environment, in which we live, in the relation between social upheaval and economic system, the environment, in which our needs are met, and naturally the ecological balance deteriorates, as a result of which life of humankind is jeopardized.

At this point, the idea of green economy could be thought of as a fiscal wisdom providing humankind with new perspectives for a sustainable progress. Besides, green economy is a criticism to prevalent fiscal ideology. Yet, the idea of green economy became the new economic model of sustainable progress when it started to be considered as the solution to the global economic crisis in 2008-2009. Particularly, the reports published by United Nations Environment Programme in 2008, 2009 and 2011 gradually raised the interest in the concept.

Green economy and the New Green Order, which constitutes its overall frame, are not new alternative fiscal methods to sustainable progress, and are a set of fiscal policies providing a new perspective to enable it. The conception of green economy advocates that all the fiscal activities should be redesigned with environmental purposes, and the production and consumptions methods, especially the ones that cause intense carbon emission should be abandoned, adopting new production and consumptions methods with zero emission. New fiscal points of views both at a single country level and international level are necessary for this.

Fiscal policies for green economy have two sizes as national and international. Some fiscal regulations the international institutions implement on global scale turns out to be global profits through transboundary benefits. The most significant desire to be implemented on global scale is carbon tax. Apart from carbon tax, the emission trade system, which is a regulation Kyoto Protocol brought along, is financial intermediary enabling purchase and sale of pollution rights on global scale which represent carbon emissions.

The financial intermediaries to be implemented for transition to green economy at national level have three bases. These are redesigning the country taxing systems taking the ecological balances into consideration, shifting financial incentives from intense carbon producing sectors to low carbon producing ones, and making public environment spending more efficiently. In addition, environment taxes should definitely be taken into account in fiscal policy making processes at national level both because they are more advantageous than conventional taxes in terms of cost effectiveness and because their innovation creating affect is stronger.

4. Conclusion

It is clear that an efficient intervention by public economy is necessary to solve the environmental, social and economic matters that free market systems brings about on global scale. However, current multi dimensional economic crises require a new point of view in terms of fiscal policies. The fact that energy supply mainly relies on fossil fuels especially in developed and developing countries gradually magnifies the environmental and social problems. In addition to reconsideration of tax bases in countries' taxing systems in an environmental context, a more efficient taxing on especially pollution causing production and consumption activities, and defining pollution as a new base criteria is essential for green economic transition. Moreover, the exemptions in the taxing systems encouraging fossil fuel consumption should be limited and the exemptions and exceptions should be utilized mostly for green economic transition. Furthermore, through a comprehensive reforming act, the general fiscal policies of the countries should be urged to convert into a structure focusing on the environment and accordingly the income equality.

Consequently, green economy is not a magical financial policy that creates solution to every current social and economic problem in the world. Yet, green economy provides us with a point of view enabling a sustainable life in terms of ecology, society and economy. Given the environmental disaster like global warming profoundly effecting humankind, it is obvious that an immediate action must be taken. It is an obligation that the steps to be taken must be carried out within the current economic system by the system tools and actors when this urgency is admitted.